

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

בהו"ב

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כב

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה
שבעים שנה לנשיאת ב"ק אדמו"ר מלך המשיח

לזכות

הו"ח ר' יצחק דניאל בן מרת סוליקה שיחי' שריקי
ליום הולדתו, כ"א אייר

הרה"ת ר' משה חיים שיחי' בן מרת פיגה ע"ה קארענבליט
ליום הולדתו, כ"ד אייר

הרה"ת ר' זאב מאיר בן מרת צפורה פריידא שיחי' קדנר
ליום הולדתו, כ"ד אייר

הרה"ת ר' לוי הלוי שיחי' בן הרבנית מרת לאה ע"ה רייטשיק
ליום הולדתו, כ"ה אייר

לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

*

נדפס ע"י ידידיהם

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי וזוגתו מרת גיטל רחל שיחיו שגלוב

הי שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geulah*!!!
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved Ones
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

גז.

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה – כהודעת והכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש יוסף הראשון שהודיע והכריז ש"אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"¹), שכבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן ד"הכנה רבתי", והכל מוכן לסעודה² דלעתיד לבוא, לזיתן ושור הבר³ ויין המשומר⁴.

(משיחות עשרה בסבת (יהפך לשמחה), וש"פ ויחי, י"ד סבת תשנ"ב)

- 1) פרשתנו ג, כד.
- 2) ע"פ ל' חז"ל – אבות פ"ג מט"ז. סנהדרין לה, א ובפרש"י.
- 3) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פ"ג, ג.
- 4) ברכות לד, ב. וש"ג.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!
 האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב
 וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>
 יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

הכתוב – „קללה ופוענות“, אלא) „יעוד טוב ומידה טובה לישראל“.

ומכיוון שרש"י מביא פירוש זה של ה'תורת כהנים' על הפסוק „והבאתי...“ – „זו מידה טובה לישראל שלא יהיו אומרים... אני איני מניחם... ומחזירן לתחת כנפי“ – נמצא, כי רש"י מבחיר בכך את השאלה הנ"ל.

ברם, זהו דוחק גדול לומר שכוונת רש"י בפירוש זה היא לתרץ שאלה הנ"ל, כי (מלבד שלפי זה היה לרש"י לבאר גם כיצד המילים הקודמות בפסוק „אף אני אלך עמם בקרי“, הינן „מידה טובה לישראל“, (הרי מפירוש רש"י עצמו על „והבאתי“, מוכח להיפך: רש"י מביא ראיה (ש) „אני איני מניחם אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירין כו“) מהפסוק „והעולה על רוחכם... אם לא ביד חזקה...“⁸, מכך מובן כי קודם שנתקיים „והבאתי...“ טרם היה כל ענין של תשובה (אשר לכן נדרשת „יד חזקה“).

יתירה מזו: כאן ממש ממשיך הפסוק ואומר „והבאתי...“ אז יכנע לבבם הערל“, זאת אומרת, כי רק „אז“ – לאחר „והבאתי...“ – יקויים „יכנע לבבם הערל“, ענין התשובה. ואם כן, אי אפשר ללמוד בפשוטו של מקרא, ש„והבאתי...“ הוא „יעוד טוב“ שכר על „והתודו...“ – תשובה שלפני כן.

וחזרת הקושיא למקומה: מכיוון שכבר קודם היה „והתודו את עוונם...“ מדוע צריך להיות אחר כך „אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אותם...“ ורק „אז“ – לאחר מכן – „יכנע לבבם הערל“¹⁰?

6) ראה תוי"כ עה"פ אף אני אלך עמם בקרי. ובקרבן אהרן שם, הם עשו את דיני עראי ולא עזבו אותם לגמרי, אף אני אעשה אותם עראי ולא אעזוב אותם לגמרי“.

7) יחזקאל כ, לבי"ג.

8) ואף שגם בתוי"כ הביא כל המשך הפסוק ולא רק בקיצור כפרש"י, הרי מכיון שבתוי"כ הרי זה בא בהמשך להפי"ב, וחתודו, „לצד התשובה הם הדברים כו“ כנ"ל, מובן, שזה בא כהוספה בענין זה (על אלו שלא התודו, או שלא היתה התשובה כדבעי. וראה בארוכה במפרשים שבהערה 3). אבל כפרש"י הרי לא נאמר לפני זה ההדגשה „לצד תשובה כו“ כנ"ל. ולהעיר גם מהשינוי בין לשון רש"י וחתודו: בתוי"כ „ומחזירין אותם למוטב תחת כנפי“, ובפרש"י „ומחזירן לתחת כנפי“ ומשמט „למוטב“.

9) והוא לב' הפירושים ברש"י ד"ה או אז. וראה מפרש רש"י. ועוד.

א. מדוע לאחר „והתודו“ יקויים „והבאתי אותם בארץ אויביהם“?

בפסוקים שבפרשתנו, בסוף התוכחה, נאמר: „והתודו את עונם ואת עון אבותם... והבאתי אותם בארץ אויביהם או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם“. ובפסוק לאחר זה: „זכרת את בריתי יעקב...“.

שואלים המפרשים³: מאחר שיקויים „והתודו את עוונם...“ – תשובה, כיצד בא בהמשך לזה „והבאתי אותם בארץ אויביהם“? כלומר, שזה יביא עונשים עליהם? לכאורה מיד לאחר „והתודו...“ היה צריך להיאמר „וזכרת את בריתי...“.

המפרשים מתרצים על כך כמה תירוצים. אך צריך להבין: הרי זו שאלה לפי פשוטו של מקרא, ולא מוצאים שרש"י יבהיר אותה, ויתרץ שאלה זו.

לכאורה היה ניתן לתרץ: על „והתודו את עונם ואת עון אבותם“ נאמר ב'תורת כהנים': „לצד התשובה הם הדברים, שמיד שהם מתוודים על עונותיהם מיד אני חוזר ומרחם עליהם שנאמר והתודו כו“ ולאחר מכן, על הפסוק „והבאתי אותם בארץ אויביהם“, אומר ה'תורת כהנים': „זו מדה טובה לישראל, שלא יהו ישראל אומרים: 'הואיל וגלינו לבין אומות העולם נעשה כמעשיהם' – אני איני מניחם, אלא אני מעמיד נביאי עליהם ומחזירין אותם למוטב תחת כנפי“.

מבארים המפרשים⁴, כי בכך מתרץ ה'תורת כהנים' את השאלה האמורה – כיצד מתאים לומר „והבאתי אותם בארץ אויביהם“ לאחר „והתודו...“, כי „לצד התשובה אמור“⁵ אשר „והבאתי...“ הוא (לא כמו שהיה נראה מפשטות

- 1) כו, מ"א.
- 2) שם, מב.
- 3) ראה רמב"ן, עקידה, אברבנאל, כלי יקר, אור החיים, ועוד.
- 4) קרבן אהרן לתורת כהנים.
- 5) ראה קרבן אהרן שם לפני"ו (אות ג) על מ"ש בתוי"כ, לצד התשובה כו" – שעד עכשיו נשלמו הקללות ומכאן ואילך הוא אומר התקנה להם להמלט מכל זה אחר שיחטאו והיא התשובה כו" ע"ש.

* * *

בימינו אלה, שמאז כלה חמתו בביהמ"ק, ולאחרי "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸, ולאחרי כל הגזירות והשמדות ר"ל ור"ל שסבלו בני באריכות וקושי הגלות האחרון, ובפרט גזירת השואה בדור האחרון, בודאי נעשה הצירוף והזיכוכ בשלימות, "די והותר" – נעשה הענין ד"סמך מלך בבל"⁹ אך ורק באופן של טוב הנראה והנגלה לעיני בשר, ובלשון חז"ל¹⁰ שהקב"ה אומר לישראל "בני אל תתייראו, כל מה שעשית¹¹ לא עשיתי אלא בשבילכם. . הגיע זמן גאולתכם!"

ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו, "הי' תהא שנת נפלאות אראנו") צריכה להיות עיקר ההדגשה. . בהענין ד"סומך נופלים", לחזק ולעודד את רוחם של בני. . כולל ובמיוחד – החיזוק והעידוד ע"י האמונה בביאת המשיח ובטחון גמור ש"הנה זה (משיח צדקנו) בא"¹², וההוספה בהכנה לביאתו ע"י התשובה וקיום התומ"צ, ובלשון ההכרזה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"¹³, "שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממשי"¹⁴.

(משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת יהפך לשמחה) תנש"א)

ב. לפי רש"י הכפרה אינה כתוצאה מהתשובה אלא "ביסוריהם"

הדבר יובן בהקדים חילוק כללי בין פירושי ה'תורת כהנים' לבין רש"י בפסוקים אלה: ב'תורת כהנים', הן על הפסוק, "והתודו... והן על הפסוק, "אז יכנע לבכם הערל", הוא מקדים, "לצד התשובה הם הדברים", כלומר, כאן מדובר בעיקר על יהודים שכבר עשו תשובה. אך רש"י לא מביא מה'תורת כהנים' ענין זה אשר, "לצד התשובה הם הדברים".

לאידך, על המילים, "ואז ירצו את עונם", רש"י מוסיף: "וכפרו על עונם ביסוריהם". דבר שאינו נמצא ב'תורת כהנים': לאחר הפירוש ש"יכנע לבכם הערל" – "לצד התשובה הם הדברים" – מסיים ה'תורת כהנים' כי לאחר שיעשו תשובה, "אני חוזר ומרחם עליהן שנאמר: או אז יכנע לבכם הערל ואז ירצו את עונם".

מהדיוקים הנ"ל רואים, כי לפי ה'תורת כהנים' היתה כאן תשובה¹¹; לעומת זאת לפי רש"י – פשוטו של מקרא – עדיין לא היתה כאן תשובה. ולכן מוכרח רש"י להוסיף, שהכפרה על העוונות באה, "ביסוריהם", כי בני ישראל עוד טרם עשו תשובה.

צריך להבין: מהו ההכרח בפשוטו של מקרא ללמוד (לא כמו ה'תורת כהנים', אלא) שבני ישראל עוד לא עשו תשובה. ולכאורה, הפסוק הרי אומר, "והתודו... או יכנע לבכם הערל" – כיצד אם כן אומר רש"י שהכפרה על עוונותיהם היא לא משום שעשו תשובה, אלא – "ביסוריהם"?

ג. הצורך ב"זכות אבות" כדי להיגאל מוכיח שחסרה תשובה

ויש לומר, שרש"י לומד זאת מכך, אשר

10) ומובן ש"פ פש"מ (פרש"י) אין לפרש הפך סדר הכתובים – כמ"ש בראב"ע עה"פ אף אני גו' והבאתי גו' – כן עשיתי להביאם אל ארץ אויביהם עד שיכנע לבכם" בעבר – כ"א ווי דער רמב"ן בריינגט פירושו וממשיך און פרעגט עס אפ, ועל דעתי ירמוז כי אחר הידוי כו' יביא אותם עוד בארץ אויביהם".
11) ראה קרבן אהרן לתו"כ שם ד"ה שמיד הם מכניעים, מה שהביא מבעל אות אמת.

תיכף לאחר, "ואז ירצו את עונם" – נאמר, "וזכרתי את בריתי יעקב...". שעל-ידי זכרתי תבוא הגאולה (וכפי שרש"י מפרש שבמילים, "וזכרתי את בריתי יעקב" מרומז שאליהו הנביא יבוא ויבשר, "גאולת בניו").

כי לכאורה אין מובן: מאחר וכבר נפעל "ירצו את עונם" – שבני ישראל כבר קיבלו כפרה על עונם – מדוע זקוקים הם אז לזכירת זכות אבות כדי לזכות לגאולה?

ובפרט כפי שרש"י מאריך עד כמה הם זקוקים לזכות אבות – "ואם (יעקב) אינו כדאי הרי יצחק עמו, ואם אינו כדאי הרי אברהם עמו"¹², וזאת אומרת, יתכן שלא תספיק זכות אחד האבות, אלא יוכרחו להודק לזכות כל השלושה ביחד – הרי שבודאי קשה: אפילו בהנחה שבני ישראל זקוקים לזכות אבות, מדוע היה עולה על הדעת לומר שזכות יעקב לבדו לא תספיק, בה בשעה שכבר אין עוונות לבני ישראל!?

ב'אור החיים'¹³ נאמר: "היודי יועיל להקל מעליהם הגזירות הרעות, אבל להשיבם לכנם"¹⁴ צריך זכות אבות".

אך זה גופא דורש הסברה: כל הסיבה – והסיבה היחידה – לגלות, היא – העוונות (ומפני חטאינו גלינו מארצנו"), וכנאמר בתחילת התוכחה¹⁵: "ואם לא תשמעו לי...". ומכך מובן, כי תיכף בהיבטל סיבת הגלות – "עונם", צריך לחול בדרך ממיילא ביטול המסובב, הגלות, ובוא הגאולה.

אם כן, מכיוון שהיה, "והתודו... ירצו את עונם" – מדוע זקוקים ל"זכרתי..." כדי לזכות לגאולה?

ד. לגאולה לא מספיקה מחיקת עוונות, אלא נדרשת זכות מיוחדת

מכך רש"י מכריח, כי למרות שכאן נפעל "ירצו את עונם" – אך אצל בני ישראל עצמם לא חל שינוי. היה לא יותר מאשר, "יכפרו על

12) ומקורו בתו"כ. אבל בתו"כ: (א) נאמר בסדר הפכי, (ב) לא נאמר, "עמו", ונתבאר השינויים בלקו"ש חלק ל"ב ע' 168 ואילך.
13) כו, מב.
14) מל' כ"ד וכו' – היינו למקומם (בא"י).
15) כו, יד.

הוספה

בשורת הגאולה

יא.

מצינו בגדעון ש"בימיו היו ישראל בצרה והי' הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות. . . כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה אליו המלאך, שנאמר וירא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה, בכח זכות שלמדת על בני, "אמר הקב"ה, יש בך כח ללמד סניגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאלים"².

. . . הלימוד זכות בנוגע לקירוב וזירוז הגאולה – שכיון שכבר "כלו כל הקיצין"³, עוד בזמן הגמרא, ועאכו"כ לאחר אריכות וקושי הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדיין לא בא . . . ובנוגע לתשובה («אין הדבר תלוי אלא בתשובה»³) – כבר עשו תשובה, שהרי אין לך אדם מישראל שלא הרהר תשובה (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שע"ז נעשה "בשעתא חדא וברגעא חדא"⁴ מרשע גמור צדיק גמור, כפס"ד הגמרא⁵ שהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור)⁶ אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה" – הרי בודאי ובודאי שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש, אשר, כדאי הוא לימוד זכות זה לגאול את ישראל, ובפרט שנוסף על הלימוד זכות, ה"ז גם פס"ד של כו"כ רבנים ומורייהוראה בישראל, וכיון שהתורה "לא בשמים היא"⁷, הרי, פס"ד זה בב"ד של מטה מחייב כביכול ומזכה גם את ב"ד של מעלה, וכן יקום!

- (1) תנחומא שופטים ד.
- (2) יל"ש שופטים רמז סב.
- (3) סנהדרין צז, ב.
- (4) זח"א קכט, סע"א.
- (5) קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.
- (6) ע"פ גירסת האור זרוע סקי"ב.
- (7) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

את עונם... יבוא, אף אני אלך... והבאתי אותם...":

כשם ש"יכנע לבכם הערל" אינו ענין של תשובה (לפי פירוש רש"י, כנ"ל), אלא תוצאה מה"יד חזקה", בה ימלוך הקדוש-ברוך-הוא על בני ישראל, "בארץ אויביהם", בדומה לכך גם, והתודו את עונם ואת עון אבותם" – אין זה ענין של וידוי הבא ביחד עם תשובה, אלא כהמשך לפסוק הקודם: במצב בו בני ישראל "ימקו בעונם... ואף בעונות אבותם"¹⁹, הדבר יגרום להם להתוודות על "עונם ועל עון אבותם". זאת אומרת, וידוי לא כביטוי של רצונם לחזור בתשובה, אלא בהיות שהם מרגישים את "יסוריהם", הם טובלים את עונם ועון אבותם – הריהם מודים כי עונם לא היה כדאי, אך לא היה זה חטא (שרץ).

[ובדומה לביאור ה'כלי יקר'²⁰, שגם לאחר הוידוי הם נשארים, במעלם אשר מעלו ביי, והוידוי הוא "כטובל ושרץ בידו".]

1. מדוע וידוי שכזה יגרום ל"מידה טובה לישראל"?

אך עדיין אין זה "חלק":

כמוכר לעיל, רש"י מפרש את הפסוק, "והבאתי אותם" אשר, "זו מידה טובה לישראל", ומכך שזה בא בהמשך ל"והתודו את עונם... מובן, ש"מידה טובה" זו לישראל באה כתוצאה מכך אשר "והתודו".

ואין מובן: אם נאמר שהוידוי הוא תוצאה של יסורי הגלות אך אין בכך תשובה – כדברי ה'כלי יקר' שזה, "כטובל ושרץ בידו" – מדוע בעקבותיו יבוא מצב בו, "והבאתי אותם.. זו מידה טובה לישראל"?

בהכרח לומר, כי על אף שהוידוי כאן אינו ענין של תשובה, הריהו על כל פנים ענין טוב, הגורם שהקדוש-ברוך-הוא ינהג עם בני ישראל באופן של מידה טובה, "מתזירן לתחת כנפיהם".

2. וידוי כביטוי לתשובה, או כמעורר לעשיית תשובה

הדבר יובן בהקדים הביאור בענין הוידוי

19) כו, לט.

20) ובארוכה עקידה ואברבנאל שם. ועוד.

עונם ביסוריהם", אך הם עצמם לא השתנו¹⁶. ולכן את המילים, "יכנע לבכם הערל", לא מפרש רש"י כמו ה'תורת כהנים' שזהו ענין של תשובה – אלא כהמשך לנאמר, "והבאתי...". שבהתאם לפירוש רש"י, כאמור, זו הנהגה מלמעלה באופן של "ביד חזקה אמלוך עליכם" – כלומר, ה"יד חזקה" תיצור מצב בו "יכנע לבכם הערל": היסורים כו' ישברו את לבם, אך אין זה ענין של תשובה.

ולכן חייבים להזדקק לזכירת ברית אבות: כדי לזכות לגאולה (אין מספיק להוריד את העוונות ביסוריהם, אלא) בני ישראל חייבים להשתנות. גלות וגאולה הינם שני מצבים הפכיים, ובלשון הפסוק: בזמן הגלות שוררת הנהגה של "אלך עמכם בקרי"¹⁷, לעומת זאת בזמן הגאולה, "ופנית אליכם", ונתתי משכני בתוכם.. והתהלכתי בתוכם¹⁸ – גילוי והארת פנים של הקדוש-ברוך-הוא.

לכן לא מספיק למחוק את העוונות, אלא חייב לחול שינוי אצל בני ישראל, הם חייבים להיות מוכנים למצב ההפכי של הגאולה. ומכיוון שכאן היה רק, "יכפרו על עונם ביסוריהם" – כיצד בני ישראל יגיעו לגאולה? לכן הפסוק ממשיך ומבאר, "וזכרתי את בריתי יעקב...". – שזה יבוא מצד הברית שהקדוש-ברוך-הוא כרת עם האבות. היות שהייתה כריתת ברית עם האבות, יקיים הקדוש-ברוך-הוא את הבטחתו עם בניהם, מבלי הבט על מעמדם ומצבם מצד עצמם.

ה. הוידוי יבוא רק בשל גודל היסורים, מבלי להודות בעצם החטא

על פי כל הנ"ל מתורן גם, מדוע רש"י אינו זקוק להבהיר כיצד מתאים שלאחר, והתודו

(16) ואולי יש לומר שזהו דיוק לשון רש"י, "יכפרו על עונם ביסוריהם", דלכאורה הקב"ה מכפר על עונם ע"י יסורים והולל, "יתכפר עונם ביסורים" וכלשון הכתוב, ופקדתי בשבת פשעם ובנגעים עונם" (תהלים פט, לג). אלא שכפרה זו של יסורים ע"י הקב"ה היא לאחרי התשובה, כשתשובתו רצו' לפני ית', כמו שהאריך אה"ז באגה"ת פ"א. אבל בנדר"ד, מכיון שאין זה היסורים שלאחרי התשובה כנ"ל, נמצא שזהו כאילו, "יכפרו.. ביסוריהם".

(17) כו, מא. וראה גם לפני זה כו, כד. כח.

(18) כו, ט ואלך.

ה' אלקיך⁴⁴: התשובה תתייחס לבני ישראל.

[ויש לומר שהרמב"ם מדגיש זאת, בכך שהציב את ענין התשובה שבסוף הגלות בפרק שביעי של הלכות תשובה, לאחר שני פרקים⁴⁵ בהם מאריך אודות הענין של בחירה חפשית ועל כך שיש בחירה חפשית לכל יהודי, ואומר אחר כך בתחילת פרק שביעי: „הואיל ורשות כל אדם נתונה לו... ישתדל אדם לעשות תשובה ולהתוודות כו” – שיש לומר כוונת הרמב”ם בזה^{45*}:

אמיתית הענין של תשובה היא בשעה שהיא באה בבחירתו החפשית של האדם, ובמילא צריך האדם להשתדל לעשות תשובה מצד בחירתו החפשית ולא⁴⁶ לחכות עד שיכריחו אותו מלמעלה לעשות תשובה; ובהמשך לענין זה אומר הרמב”ם „הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו”⁴⁷ – שבני ישראל

יעשו תשובה זו – תשובה הבאה מצד בחירתו החפשית של האדם].

וזה ההבדל בין הענין הנאמר בפרשתנו ובין הנאמר בפסוק „ושבת...” הנ”ל: בפרשתנו לשון הפסוק הוא „אז יכנע לבבם הערל” – כאן אין מודגשת פעולת היהודי (מילתו את ערלת הלב), אלא שהלב הוא „נפעל”, הוא נכנע מצד יסורי הגלות.

לעומת זאת בגאולה האמיתית והשלימה עלי-ידי משיח צדקנו יהיה „ושבת עד ה' אלקיך”, התשובה של בני ישראל בכח עצמם. יסורי הגלות יהיו רק בבחינת מעורר, אך לאחר מכן תבוא התשובה מצד בני ישראל עצמם⁴⁸.

(משיחות ש”פ בה”ב תשכ”ח, ויק”פ תשל”ה)

בתשובה, דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה זו – צוה על התשובה, שעשיית התשובה היא רק מצד הציוני ועושה זה מצד בחירתו, בדוגמת כללות ענין המצות והעבירות שהאדם עושה מצד בחירתו, כמו שביאר בפ”ה. עיי”ש.
48) וי”ל (ע”ד הרמז עכ”פ) שוה דיוק הלשון „ומיד הן נגאלין”, שאין צריך עוד דבר אפילו לא זכירת ברית אבות (בפרשתנו) כדי שיהיו נגאלין, אלא „מיד” – רק מצד התשובה.

לזכות

כ”ק אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וּרְבִינוּ מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ

ויה”ד שעי”י קיום הוראת

כ”ק אדמו”ר מלך המשיח (בשיחת ב’ ניסן ה’תשמ”ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק’,

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא’

יחי אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וּרְבִינוּ מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ לְעוֹלָם וָעֶד

בדרך ההלכה – אשר בהגדרת הוידי מצינו כמה פרטים:

בתחילת הלכות תשובה²¹ פוסק הרמב”ם „כשיעשה תשובה וישב מחטאו חייב להתוודות”, הוידי בא דווקא לאחר שהאדם כבר עשה תשובה. וכפי שהרמב”ם מבאר בפרק לאחרי זה²² את מושג הוידי: האדם מבטא בשפתיו „עניינות אלו שגמר בלבו”. זאת אומרת, תחילה צריך לעשות תשובה שעניינה הוא, ויגמור בלבו שלא יעשה עוד .. יתנחם על שעבר כו”²³, ולאחר מכן, אותן החלטות שבלב – „עניינות אלו שגמר בלבו” – מתבטאות בדיבור עלי-ידי וידוי.

בספר החינוך²⁴, בביאור „שרשי המצוה” של וידוי, מוסיף ענין שני בוידי: „גם מתוך הזכרת החטא בפרט יתנחם עליו ויהיה ממנו יותר מפעם אחרת” – זאת אומרת הוידי עוזר לתשובה להבא.

ויש לומר, שמצד ענין זה שבוידוי, ישנו מקום לענין הוידי עוד בטרם שעשה תשובה שלימה בלבו, משום שהוידי עצמו יביא אותו ל„יתנחם עליו”. ובדומה למבואר ברמב”ם בהלכות תעניות²⁵ אודות תוכנם ומטרתם של ארבעת הצומות, וזה לשונו: „יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה, והיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו”.

כלומר, „זכרון דברים אלו” גופא – הזכרת „מעשינו הרעים ומעשה אבותינו” אשר גרמו „אותן הצרות” – יביא לכך ש„נשוב להיטיב”.

ובדומה לכך ישנו אופן בוידי הבא לפני שעושים תשובה, שמטרתו של וידוי זה היא, לגרום לכך שעל ידו „נשוב להיטיב”.

21) שכל הלכות תשובה ברמב”ם נלמדות (לפי החלוקה דג’ פרקים ליום) במשך שבוע זה דפ’ בחוקותי (תשד”מ): יום ג’ – פרק א”ג; וכן הלאה. ועד”ו סהמ”צ דלקמן בפנים סעיף י”ב להלומדים סהמ”צ. ולהעיר שבשבוע זו (תשד”מ) ביום ד’ חל פסח שני שענינו ענין התשובה – ראה היום יום ע’ נג. לקו”ש חי”ח סיחה ג’ ושיחה ד’ לפ’ בהעלותך. ועוד.

22) פ”ב ה”ב.
23) לשון הרמב”ם שם.
24) מצוה סד.
25) רפ”ה.

ת. הוכחה שגם בוידוי ללא עזיבת החטא קיימת מעלה

אך ישנו אופן נוסף בוידי (לפני התשובה), שהוא – כדברי הרמב”ם בהלכות תשובה²⁶ – „המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב”, אשר וידוי כזה משווה הרמב”ם ל„טובל ושרץ בידו”. בהשקפה ראשונה נראה, כי וידוי כזה כלל אינו בגדר וידוי: היות וענין הוידי הוא (כדברי הרמב”ם מיד בסיום ההלכה הקודמת) „להתוודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו” – מתבקשת מאליה המסקנה, שבאם חסר „הגמר בלבו” הרי לא קיים גם כל גדר הוידי.

אך לפי זה לא מובן – מדוע הרמב”ם נותן על כך דוגמא מ„טובל ושרץ בידו”: אם אין כאן וידוי כלל, הרי אין הדבר דומה לאחד ש„טובל (אלא באופן של) ושרץ בידו”, כי אם לאחד שמלכתחילה כלל לא נכנס^{26*} לבית הטבילה²⁷!

מכך רואים, כי עצם ענין הוידי – לומר בדיבור שעבר על חטא – אפילו כאשר לא קיימת עדיין ההחלטה בלב לעזוב את החטא, הוא עצמו ענין טוב – והריהו בדוגמת ענין הטבילה, שהיא פעולה שיש בכוחה לפעול טהרה; החסרון הוא רק, שכאשר „לא גמר בלבו לעזוב” אי הוידי הוא באופן של „ושרץ בידו” (בלבו יש לו קשר לחטא, הוא עדיין אוזו ב„טומאה”), לכן אין הוא יכול להיטהר „עד שישליך השרץ”, עד שיגמור בלבו כו’.

ט. שלוש תכונות בסיסיות בדיבור

ההסבר בזה:

ענין הדיבור מכיל כמה תכונות:

א) דיבור מבטא, מגלה את העניינים הקיימים בתוך פנימיות לבו ומחשבתו של האדם.

26) פ”ב ה”ג.

26*) וראה חינוך (מצוה סד), „מוטב שלא יתודה על זה” (אלא ששם קאי במי שעדיין לא השיב, החמט אשר בכפי”ו). מדבר קדמות מע’ ו’ אות י’ (בשם הוהר).

27) להעיר מהשינוי בלשון הרמב”ם מלשון הגמרא (תענית טו, א שהובא בכס”מ), שבגמרא: למה הוא דומה לאדם שתופס שוץ בידו שאפי’ (ובכס”מ: שאע”פ) טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה, ובלשון הרמב”ם, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו מודגש יותר שהוידי הוא דוגמת הטבילה.

את החטא – מעורר אצלו את רגש התשובה, וכנ"ל, שדיבור מעורר את רגש הלב³³.

וענין שלישי בוידי הוא, שהוידי גופא הוא „מעשה“ של תשובה³⁴: לומר בדיבור „אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי ניהמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר הזה“³⁵ (וכיצא בזה), אפילו אם אז עוד „לא גמר בלבו לעזוב“, אבל הרי זה פועל בשעת מעשה באדם, לחוש רגש של בושה על העבר, (ועל כך שדיבורו אינו בהתאם לרגש הלב שלו). ולכן נחשב וידי זה כמעשה של טובילה³⁶ (שהיא – בכלל – מטהרת מטומאה).

יא. וידי מחמת יסורים כמוהו כטבילה וגורם „מידה טובה לישראל“

על פי כל הנ"ל מובן, גם לפי מה שמפרש רש"י אשר „והתודו“ אינו ענין של תשובה (והכפרה על העוונות היא „ביסוריהם“) – וכדברי הכלי יקר' האמורים, שהוידי הוא „כטובל ושרץ בידו“ – אף על פי כן, יש בו תועלת, אשר לכן הוא גורם ל„הבאתי...“, „וז מידה טובה לישראל... ומחזירן לתחת כנפתי“.

משום שעצם ענין הוידי, אפילו בלי רגש של תשובה בלב, הוא בדוגמת ענין הטבילה. ולכן³⁷, כתוצאה מכך, מתנהג הקדוש-ברוך

33 ע"ד מחז"ל קול מעורר הכונה (ראה טושו"ע (ואדה"ו) א"ח סס"א ס"ד (ס"ח). ב"י לטא"ח סק"א. ס"ז שם סק"א.ג. ש"ע אדה"ו שם ס"ג. ר"ח שער הקדושה פס"ז – הובא בש"ה שער האותיות (פב, ב). וראה אוה"ת וארא ע' קעו ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' 1.

34 להעיר מדרך מצותיך מצות וידי תשובה פ"א: ע"י החרטה שהוא עקירת הרצון מן החטא בזה מוציא הנפש מן הקליפה אך כ"י כדי למחות גופה הוא ע"י וידי דברים דעקמת שפתיו הוא מעשה ובוה הוא ממה גופה וה' כלא ה'.

35 לשון הרמב"ם בריש הל' תשובה, „כיצד מתודין אומר ומסיים, וזהו עיקר של ודי“.

36 עפ"י יומתק לשון המאירי (חברו התשובה מ"א פ"ט ע' 191) שלאחרי שמביא דברי הרמב"ם הנ"ל כתב: ומה מאד נאות המשל לפי הנמשל כי הטבילה במים הוא דמיון על התשובה, ותפסת השרץ הוא דמיון על היות מחשבתו לשוב לחטאו, וכשם שהטובל ושרץ בידו לא תועיל לו הטבילה גם בעת היותו במים כן התשובה בלתי גמר המחשבה בעיבת החטא לא תועיל גם בעת התשובה כו'.

37 וי"ל שתנהגה זו ד, והתודו" בלי רגש ותנועה של תשובה ה"ז תנהגה ד, אותם הלכו עמי בקרי", ולכן, אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אותם בארץ אויביהם, שמעוררים ע"י „ביד חוקה“, ולא ע"י גילוי וקירוב.

הוא עם בני ישראל באופן של „מידת טובה“, הריהו „מחזירן לתחת כנפתי“.

יב. הדבר מסביר מדוע דרוש לימוד מיוחד על חובת הוידי בגלות

על פי המבואר לעיל – שבוידוי ישנם כמה דרגות, אך עיקר חיוב הוידי הוא הענין הראשון שבו „להתוודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו“ (ולא כל כך שאר הענינים בוידי שאינם באים עם תשובה בלב) – ניתן להסביר ענין תמוה בספר המצוות להרמב"ם:

במצוות וידי מביא הרמב"ם³⁸ מה'מכילתא'³⁹: „יכול בזמן שהם מביאים (קרבן) הם מתוודין ובזמן שאין מביאין אין מתוודין? תלמוד לומר⁴⁰ „דבר אל בני ישראל והתוודו“, ועדיין אין משמע וידי אלא בארץ, מנין אף בגלות? תלמוד לומר: „והתוודו את עוונם ואת עון אבותם“.

ואין מובן: את הסברא הראשונה שחובת וידי היא רק בעת שמביאים קרבן ניתן עוד להבין, זאת, כפי שהרמב"ם מבאר שם לפני כן: „ובעבור שבא זה הציווי שהוא 'והתוודו' עם חיוב הקרבן, היה עולה במחשבה שאין הוידי לבדו מצוה בפני עצמו אבל מדברים הנגדרים אחר הקרבן, הוצרכו שביארו זו במכילתא⁴⁰“.

אך אין מובן: כיצד תיתכן סברא שחיוב וידי הוא רק בארץ ישראל, עד שנוקקים ללימוד מיוחד על וידי גם בגלות?

ה'חינוך'⁴¹ מבאר זאת: „ועדיין הייתי אומר שאין הוידי אלא בארץ, כלומר אף על פי שמתוודין בלא קרבן מכל מקום לא יהיה חייב וידי אלא בארץ, כי שם עיקר הכפרה ושם הקרבנות ועיקר הכל בה“.

אך ביאור זה דורש הסברה: מצות תשובה ומצות וידי הריהם חובת הגוף בכל הזמנים – ומדוע שתהיה על כך השלכה מהעובדה שבארץ ישראל היא „עיקר הכפרה ושם הקרבנות“?

38 סהמ"צ מ"ע עג.
39 כ"ה ברמב"ם, והוא מספרי וזוטא נשא ה, ז.
39* נשא שם, ויז.
40 כ"ה בסהמ"צ שלפנינו. ובהוצאת העליר וקאפח בשנייהם קצת.
41 מצוה שסד. (41)

ב) לדיבור יש תכונה לגרום (תוספת) התעוררות בנושא ותוכן המדובר (בדומה לנאמר בספרים²⁸, שבשעה שאדם כועס לא ידבר בעת ההיא, משום שעל-ידי הדיבור מתחזק הכעס עוד יותר).

ג) בשעה שאדם מבטא בדיבור דבר ההפוך ממה שהוא חש ויודע בלבו פנימה, הוא מרגיש בשעת מעשה רגש של אי מנוחה עד רגש של בושה. כי למרות שהדיבור הוא ענין חיצוני בלבד, הרי מכיוון שמהות האדם היא „מדבר“ (כמבואר בכמה מקומות²⁹), לכן בהכרח, שדבר אותו הוא מבטא בדיבור ייגע לו, ולכן „מציק“ לו כשהוא אומר משהו העומד בסתירה למה שהוא מרגיש בלבו.

יג. בהתאם לאמור – שלושה ענינים בוידי

בדומה לכך יש שלוש ענינים בענין הוידי (בדיבור³⁰):

עיקר החיוב של וידי הוא, כנ"ל ברמב"ם: „להתוודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו“ – הדיבור מגלה את התשובה שבלב. וכפי שה'חינוך'³¹ מבאר באריכות יותר: „לפי שבהודאת העון בפה תתגלה מחשבת החוטא ודעתו שהוא מאמין באמת כי גלוי וידוע לפני הא"ל ברוך הוא כל מעשהו כו“.

ענין שני בוידי הוא, שהוידי עצמו³² – אפילו לפני שעשה החלטה גמורה בלבו לעזוב

28 ראה ספר המאמרים תרנ"ט ע' ה (בשם ר"ח).
29 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ס"ע 121 ואלך ובהנסמן שם. ולהעיר מלקו"ש [המתורגם] חכ"ב ע' 74 בנוגע לגדר לשון הרע.

30 להעיר על השינויים ברמב"ם: בריש הל' תשובה, חייב להתודות .. זה וידי דברים .. וכן בעלי חטאת כו' עד שיעשו תשובה ויתודו וידי דברים .. מחוייב מתות .. עד שיעשו תשובה ויתודו. וכן החובל כו' עד שיתודה וישבו כו'. רפ"ב ה"ב: „וצריך להתוודות בשפתיו כו', בה"ג, כל המתודה דברים“, וברפ"ז, ולהתודות בפיו מחטאי כו'. וראה מנ"ח ריש מצוה שסד. ואכ"מ.

31 מצוה שסד. וראה חובת הלבבות שער הבחינה פ"ה.
32 להעיר מחיודשי בית יעקב על הרמב"ם (מהר"י בי רב, נדפס ברמב"ם הוצאת פרסד) הל' תשובה, פ"ב ה"א. ספר יד הקטנה הל' תשובה פ"א ה"ב סק"ד*. מהר"ם שיק על תר"ג מצות מצוה שסד.

ועל פי הנ"ל ניתן להסביר זאת: מכיוון שהגדר של חיוב וידי הוא – הביטוי והגילוי ממה ש„גמר בלבו“, היתה סברא לומר, שבגלות, בה יתכן שהוידי אינו לגמרי מצד התשובה שבלב האדם, אלא מעורב בו הצער של יסורי הגלות, כלומר: מה גרם לו להתוודות – הגלות, יסורי הגלות, נמצא אם כן, שאין הוידי ביטוי של התשובה שבלב, אלא בדומה לאופן השני והשלישי הנ"ל, ולכן ניתן היה לחשוב כי אין חיוב באופן כזה של וידי.

למדים אפוא מהפסוק „והתוודו את עוונם ואת עון אבותם“ שגם כאשר הוידי של הגלות (אף על פי שאין בו „גמר בלבו“ בשלימות, מכיוון שהתשובה באה בעיקר מצד יסורי הגלות) – אף על פי כן, גם על כזה וידי ישנו חיוב (ביחד עם תשובה).

יג. התשובה של ישראל בסוף גלותו – תבוא מצדם הם

על פי האמור – שכללות ענין התשובה בגלות (הבאה כתוצאה מיסורי הגלות), אינה ענין התשובה בשלימותו – יוסבר, מדוע גם לפי המפרשים אשר „והתוודו...“ או יכנע לבבם הערל" הוא כן ענין של תשובה, בכל זאת זקוקים ל„זכרת...“:

מכיוון שהתשובה מתחילה רק מחמת יסורי הגלות, אין זה שינוי אמיתי במציאותם של בני ישראל. לכן צריך להזדקק לזכות אבות על מנת לזכות למעמד ומצב של הגאולה.

ועל פי זה יומתק החידוש של הגאולה העתידה לבוא – כפי שהרמב"ם פוסק⁴² להלכה ש„אין ישראל נגאלין אלא בתשובה“, ואחר כך ממשיך „הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין“ – שיש לומר כוונת הרמב"ם בזה: התורה מבטיחה שבני ישראל יגיעו לתשובה מצד מציאותם שלהם, כלומר, על אף שקודם יהיה (כנאמר בפסוק⁴³ המצוטט שם⁴³ ברמב"ם), „יבואו עליך כל הדברים...“, אבל אחר כך יהיה „ושבת עד

42 הל' תשובה פ"ה ה"ה.
43 נצבים ל, א.
43* וי"ל שזה שהרמב"ם מביא תחילת הכתוב, והי' כי יבואו עליך כל הדברים גו", הוא רק להביא ראי' שהכתוב מדבר בזמן ד, סוף גלותן“.